

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки з організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з навчальної дисципліни «Гендерна психологія» циклу професійної вибіркової підготовки за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри суспільних наук Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

Федоренко Я.А.

Гендерна психологія: методичні вказівки з організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів з навчальної дисципліни «Гендерна психологія» циклу професійної вибіркової підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія» у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»/ Я. А. Федоренко – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2024. – 16 с.

У методичних вказівках викладені навчально-методичні матеріали, необхідні для самостійного вивчення дисципліни «Гендерна психологія», а також завдання для індивідуальної роботи – загальні положення щодо організації самостійної роботи, основні форми самостійної роботи, програма навчальної дисципліни, питання, що виносяться на самостійну роботу та індивідуальні завдання.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	4
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	5
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
РОЗДІЛ 4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	14
РОЗДІЛ 5. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	15

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Уведення кредитно-трансферної системи організації навчального процесу приводить до скорочення аудиторного навантаження здобувачів і зростання обсягу самостійної роботи. У зв'язку з цим одне з основних завдань навчального процесу сьогодення – навчити здобувачів працювати самостійно. Виконання самостійних завдань допомагає здобувачам поетапно включитися в навчальну, а згодом у наукову роботу, що сприяє формуванню творчих здібностей і творчого ставлення до своєї професії. Навчити учитися – це значить розвинути здатності і потреби до самостійної творчості, повсякденної і планомірної роботи над підручниками, навчальними посібниками, періодичною літературою, активної участі в науковій праці.

Самостійна робота – це форма організації навчання, що забезпечує самостійне здобуття і закріплення знань, формування вмінь і навичок. Під час самостійної роботи здобувачі виконують як теоретичні, так і практичні завдання.

Самостійна робота здобувачів – це спланована, організаційно і методично спрямована особиста пізнавальна діяльність без безпосередньої допомоги викладача. Самостійна робота традиційно поділяється на аудиторну самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять, і поза аудиторну роботу, яка передбачає практичне застосування отриманих знань, вмінь, навичок та формування компетенцій.

Всі види самостійних робіт, починаючи з найпростіших, таких як підготовка доповіді, реферату, і закінчуючи складнішими – курсова робота, кваліфікаційна робота, магістерська робота, наукова стаття – це творче осмислення відповідної наукової думки, літератури, засіб підвищення теоретичного і методичного рівня професійних знань.

Самостійна навчальна діяльність здобувачів повинна містити певні елементи на занятті (лекційному чи семінарському) і продовжуватися після нього. Таку роботу викладач ретельно планує методично і організаційно.

Важливе значення в самостійній навчальній діяльності здобувачів відіграє вільний вибір теми, форми і часу виконання роботи. Саме тому в системі самостійного навчання важливе місце належить творчим завданням. Ці завдання охоплюють широкий діапазон: від огляду літератури, до наукових розробок з досліджуваної теми. Така праця привчає здобувачів до постійної і активної розумової діяльності як в аудиторії, так і поза нею.

Основні організаційні вимоги до виконання самостійної роботи здобувачів наступні:

- виконувана самостійна робота повинна спрямовуватись на досягнення основних навчально-виховних завдань;
- самостійне навчання має бути систематичним і систематизованим у контексті навчальних занять;
- самостійне навчання повинне бути доступним і можливим.

На лекціях, семінарських, практичних заняттях й індивідуальних консультаціях формулюються завдання для самостійного опрацювання, проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Контроль та корекція результатів самостійного вивчення матеріалу здійснюються: під час лекцій – контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі споріднених курсів; під час проведення практичних занять – перевірка рівня підготовленості до заняття, перевірка лекційних зошитів та зошитів самостійної роботи, під час модульного контролю, основна мета якого полягає у підвищенні якості освіти за рахунок створення умов для системної планомірної роботи здобувачів протягом усього семестру і надання можливості вивчення матеріалу навчальної дисципліни окремими частинами.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Конспектування лекцій

Роль конспекту лекцій суто навчальна: він дає змогу зафіксувати основні поняття і положення, а отже відтворити їх, наприклад, при написанні реферату або підготовці до іспиту. Конспект треба складати як огляд, що містить основні положення лекції без подробиць і другорядних деталей. Конспект носить індивідуалізований характер: він розрахований на самого автора і тому може виявитися малозрозумілим для інших.

Для того, щоб здійснювати цей вид роботи, у кожному конкретному випадку необхідно грамотно вирішити наступні завдання:

- ✓ Зорієнтуватися в загальній композиції лекції (уміти визначити основні положення).
- ✓ Побачити логіко значеннєву канву повідомлення, зрозуміти систему викладу інформації в цілому, а також розвитку кожної окремої думки.
- ✓ Виявити «ключові» думки, тобто основні значеннєві віхи, на які «нанизаний» зміст.
- ✓ Визначити інформацію, що деталізує основні положення.
- ✓ Лаконічно сформулювати основну інформацію, не переносити її у конспект цілком і дослівно.

Будь-який навчальний текст містить основну і допоміжну інформацію. Основна інформація має найбільш істотне значення для розкриття змісту теми або питання. До неї належать: визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо. Призначення допоміжної інформації – допомогти здобувачеві краще засвоїти матеріал.

Зміст конспектування – переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити – означає представити її у більш загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. Основна інформація на лекції записується як можна повніше і становить опорний конспект. Допоміжна, як правило, опускається за винятком, якщо здобувачу неповністю зрозумілі основні положення.

Основними вимогами до конспекту є наочність записів і таке їх розташування, що давало б можливість усвідомити логічні зв'язки й ієрархію понять. Обсяг рукописного конспекту має становити одну четверту лекційних матеріалів, повно відображати їх зміст. Конспект містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виокремлення основних положень і визначень.

При написанні конспекту сторінки зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. В лівій частині сторінки пишуть конспект лекції, а в правій – письмово фіксується інформація з додаткових джерел у вигляді стислого викладення основного змісту якого-небудь тексту. Результат конспектування – запис, що дає змогу негайно або через деякий термін з потрібною повнотою відновити отриману інформацію.

Додаткова інформація може бути надана у вигляді тез – коротко сформульованих основних думок, положення досліджуваного матеріалу. Тези лаконічно виражають суть прочитаного, дають можливість розкрити зміст. Під час формулювання тез корисно виписати сторінки тексту, що найбільш чітко відображають основну думку автора.

Раціонально використовувати різні способи конспектування для запису того самого матеріалу. Такий спосіб отримав назву «комбінованого конспекту». При цьому використовуються кілька або всі способи. Саме «комбінований конспект» є ознакою високого рівня підготовки здобувача.

Форма звітності – рукописний конспект лекційних матеріалів.

Повторення матеріалу з курсу

Повторення – процес відновлення в пам'яті раніше отриманих знань на новому, більш високому рівні. Важливою формою повторення є систематизація знань здобувачів, яка проводиться після вивчення тем і розділів курсу, при цьому матеріал повторюється на вищому рівні, під новим кутом зору.

Мета повторення матеріалу:

- запобігання прогалинам у знаннях здобувачів;
- активізація знань, необхідних для вивчення нового матеріалу;
- розвиток пам'яті і мислення;
- формування узагальнених знань;
- встановлення співвідношення між подібними поняттями, поглиблене вивчення положень, понять із споріднених навчальних курсів;

Застосовуються такі форми повторення:

- робота з конспектом лекцій і матеріалами відповідної теми підручника;
- робота над навчальною або науковою літературою;
- розв'язування комбінованих завдань, тестів (кількісних і якісних).

Реферат

Реферат – письмова робота обсягом 10–18 друкованих сторінок, яку здобувач виконує впродовж терміну від одного тижня до місяця. Реферат – це короткий, точний виклад сутності питання, теми на основі одного або кількох посібників, монографій чи інших першоджерел. Реферат містить основні фактичні дані і висновки з розглянутого питання. Крім стислого викладу вивченої літератури, він вимагає від здобувача аргументованого власного погляду з цього питання. Тему реферату може запропонувати викладач або сам здобувач, але за узгодженням з викладачем.

Реферат має містити аргументи, міркування, порівняння. Матеріал подається не стільки в розвитку, скільки у формі констатації або опису. Зміст літературних джерел викладається об'єктивно. Якщо в первинному документі головна думка сформульована недостатньо чітко, у рефераті вона повинна бути конкретизована і виділена. Функції реферату: інформативна (ознайомлювальна); пошукова; довідкова; сигнальна; індикативна; комунікативна.

Структура реферату. Титульна сторінка заповнюється за єдиною формою. За нею на окремій сторінці друкується зміст, в якому зазначені назви всіх розділів (пунктів плану) реферату і номери сторінок, що вказують початок цих розділів. Після змісту йде вступ, обсягом 1–2 сторінки. Основна частина реферату складається з розділів і містить осмислений і логічний виклад основних положень і ідей, презентованих у літературі. У тексті обов'язкові посилання на першоджерела. Якщо цитується або використовується неординарна думка, ідея, висновок, наводяться фактичний матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації, обов'язкове посилання на автора цього матеріалу.

Висновок містить підсумки основної частини, де зазначається, як виконані завдання і досягнуті цілі, сформульовані у вступі.

У списку літератури вказується реально використана для реферату література. Список складається відповідно до правил бібліографічного опису.

Етапи роботи над рефератом можна умовно поділити на три. Перший починається з пошуку джерел. На цьому етапі необхідно згадати, як працювати з енциклопедіями й енциклопедичними словниками, із систематичними й алфавітними каталогами бібліотек, як оформляти список літератури.

Залежно від результатів ознайомлювального читання вибирається подальший спосіб роботи з джерелом. Якщо для розв'язання поставлених питань потрібне вивчення деяких фрагментів тексту, використовується метод вибіркового читання. Обрані фрагменти або весь текст (якщо він цілком стосується теми) вимагають вдумливого, неквапливого читання з проробленням матеріалу. Таке читання припускає виділення: 1)

головного в тексті; 2) основних аргументів; 3) висновків. Особливу увагу варто звернути на аргументацію.

Необхідно також проаналізувати, які з тверджень автора носять проблематичний, гіпотетичний характері визначити нерозв'язані питання. Підготовчий етап роботи завершується підготовкою конспектів, що фіксують основні тези й аргументи. Написання реферату передбачає розкриття теми.

Всі тексти поділяються на тексти-констатації і тексти-міркування. Текст-констатація містить результати ознайомлення з предметом і фіксує сталі і безсумнівні судження. У текстах-міркуваннях одні думки впливають з інших, деякі ставляться під сумнів, дається оцінка, висуваються різні припущення.

Виклад матеріалу в тексті підкоряється визначеному плану – розумовій схемі, що дозволяє контролювати порядок розташування частин тексту.

Висновок містить короткій і стислий виклад отриманих результатів, що є відповіддю на головне питання реферату.

Словник визначень

Словник визначень спрямований на розширення знань лекційного матеріалу та формування навичок тлумачення понять предметної галузі.

Завдання роботи: написання визначень основних понять, використаних у лекційних матеріалах. Форма звітності: список визначень понять.

Визначення можна формулювати самостійно або брати з і словників і енциклопедій, або скористатися готовим глосарієм, запропонованим викладачем.

Словник визначень подавати у рукописному вигляді.

Підготовка огляду певної наукової проблеми

Цільове призначення:

- інформаційне забезпечення навчально-наукових цільових завдань;
- оцінювання найважливіших досягнень і тенденцій розвитку в основних галузях науки і техніки;
- характеристика розвитку окремих напрямів наукового знання.

Основу кожного огляду становлять вступна, аналітична частини і висновки, після чого за необхідності можуть бути подані рекомендації.

У вступі обґрунтовується доцільність огляду; характеризується його тема і коло розглянутих питань; зазначається цільове призначення; визначається хронологічний період, охоплюваний оглядом; обґрунтовується вибір і дається характеристика використаних джерел (за видами документів, їхнім змістом, повнотою охоплення тощо); пояснюються підходи до аналізу і синтезу інформації; іноді привертається увага на композиційні, стилістичні і термінологічні особливості.

В основній частині огляду – аналітичній – міститься матеріал, що комплексно у взаємозв'язку і єдності характеризує досягнутий рівень, основні тенденції, напрями і перспективи розвитку предмета огляду. Коло питань, їх зміст визначається предметом огляду, зокрема, аналізуються погляди учених, тенденції розвитку нових наукових напрямів. Зміст огляду, його висновки і рекомендації повинні служити обґрунтуванню цілей, викладених у вступі.

Висновок повинен стисло відобразити всі етапи розв'язання поставленої мети. У ньому наводяться кількісні і якісні оцінювання результатів, зазначаються достоїнства методів вирішення завдань.

Список використаної літератури складається з переліку літературних джерел, що були використані при роботі і на які мають посилання в тексті.

Підготовка доповіді

Підготовка доповіді розширює пізнавальні інтереси, привчає практично мислити. До підготовки доповіді можуть залучатися кілька здобувачів, між якими

розподіляються окремі питання.

Перший крок у підготовці доповіді – окреслити мету та завдання виступу, визначити коло питань за запропонованою темою. Другий крок – добір допоміжної інформації. Висвітлені питання треба обґрунтувати новими дослідженнями та науковими публікаціями. Отриману інформацію слід організувати в певні категорії, надати їй чіткості, визначити та сформулювати основні положення проблеми. У доповіді треба дотримуватися таких вимог:

- теоретична обґрунтованість;
- опора на фактичний матеріал;
- наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми.

Розробка презентаційних матеріалів та репрезентація їх на семінарському занятті

Створення презентацій матеріалів – клопітка і складна та відповідальна робота, яка вимагає високої кваліфікації, творчого підходу і досвіду. Підготовку презентації слід розділити на такі етапи:

1. Складання плану.
2. Розроблення проекту (сценарію).
3. Пошук, збирання і підготовка матеріалів.
4. Створення презентації.
5. Апробація презентації та внесення корективів.

При підготовці сценарію презентації навчальних матеріалів доцільно дотримуватися такої послідовності:

Вступ: актуальність питання в контексті вивчення дисципліни та майбутньої професійної діяльності; наявні підходи до вирішення питання або його історична ретроспектива, їх порівняльний та критичний аналіз.

Основна частина: детальне і послідовне представлення загальноприйнятого вирішення досліджуваного завдання.

Висновки: підсумки, перелік інформаційних джерел.

Презентація є послідовністю слайдів (кадрів або сцен). Тут доцільно дотримуватися правила: кожному фрагменту матеріалу – окремий слайд. Зазвичай фрагмент – це думка або факт, на яку робиться акцент. У текстовому документі фрагмент відповідає одному або кільком абзацам. Але, мабуть, найбільшою помилкою буде помістити на слайди окремі абзаци з конспекту. Конспект є лише основою презентації, а не її змістом. Слайди повинні містити максимум ілюстративного матеріалу і приклади, за обсягом вони повинні перевершувати обсяг подібних матеріалів у конспекті. Пояснювальний текст і коментарі повинні бути озвучені доповідачем. Але весь цей текст теж необхідно записати як коментар до слайда.

Приступати до безпосередньої роботи з програмою PowerPoint доцільно лише тоді, коли все вже продумано, коли мета, завдання та сценарій презентації точно сформульовані і можна приступити до їх реалізації. PowerPoint служить лише інструментом реалізації і не може визначити за автора ні змісту, ні структури презентації.

Після розробки презентації здобувач вищої освіти повинен репрезентувати її на семінарському занятті

Групові презентації

Така форма самостійної роботи дає змогу набути навичок командної роботи і кооперативного навчання. Для підготовки презентацій формуються групи здобувачів по 3–4 особи в кожній і встановлюється точний термін проведення. Як тема презентації звичайно пропонується ключова проблема семінару, що поєднує всі або основні питання навчальної теми.

Формат презентації вибирають самі члени групи. Кожен член групи виступає

протягом 7–8хв. І оцінюється незалежно від інших, але при цьому передбачається кооперативна робота як при підготовці презентації, такі при її реалізації в аудиторії. Учасники презентації відповідальні за організацію дискусії на семінарі, де реалізується презентація. Від слухачів очікується активна участь в обговоренні питань, а також її аргументовані критичні оцінки.

Структура презентації:

- резюме основних ідей;
- викладення ключових положень і питань для обговорення на занятті;
- коротка характеристика методів підтвердження цих положень;
- критичний аналіз позицій, що представляються.

Написання есе

Есе – це жанр літературної прози невеликих обсягів та вільної композиції. Твір есе – це передача індивідуального враження чи думки автора відносно певної теми.

Зазвичай есе складається з трьох основних частин: Вступ. Це може бути питання або теза, яка буде розкриватися далі у тексті. Вступ має чітко визначити проблематику нарису. Аргументи. Однією з найважливіших рекомендацій стосовно того, як правильно писати есе, вважається вживання достовірних аргументів. Вони мають підтверджувати або спростовувати тезу, демонструвати вашу позицію з окремого питання. Пам'ятайте, що аргументів має бути не менше 3х. Інакше вам не вдасться переконати читача. Висновок. Може бути банальним на зразок: «Отже, у тексті ми змогли довести що...». А може продемонструвати вашу креативність (риторичні питання чи заклики до дій).

Написання тез доповідей та репрезентація їх на наукових конференціях

Написання тез доповіді є процесом збору в єдине ціле взаємопов'язаних і логічно вибудуваних основних положень усієї наукової роботи (курсової, дипломної, наукової статті), де мають бути наведені основні докази та обґрунтування. Тези доповіді – це її основні положення, коротко сформульовані з метою лаконічно (на 1–2 сторінках) передати зміст тексту, розповісти про цілі, завдання, методи, результати описуваного дослідження та зроблені автором висновки.

Алгоритм тези можна подати так: теза – обґрунтування – доказ – аргумент – результат – перспектива.

Основні положення тез доповіді зазвичай репрезентуються на міжвузівських, всеукраїнських чи міжнародних студентських конференціях.

РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни полягає в набутті необхідних компетентностей для розуміння та врахування у своїй професійній діяльності феноменів «гендерна роль» та «гендерна рівність» «гендерна ідентичність», усвідомлення їх взаємозв'язку і значення для індивіда та суспільства.

Завдання дисципліни:

- ознайомлення з поняттями гендер та стать;
- вивчення теоретичних основ гендерної психології;
- дослідження питань, пов'язаних із психологією гендерної соціалізації та гендерною ідентичністю особистості,
- вивчення прикладних аспектів гендерної психології.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання: про предмет, завдання, структуру гендерної психології, систему категорій гендерної психології, психологічні концепції та теорії гендеру; психологічну сутність гендерної соціалізації, теорії та механізми гендерної соціалізації, основні інститути та агенти гендерної соціалізації; гендерні стереотипи як шаблон гендерної ролі, структуру, види та розвиток гендерної ідентичності; сучасні напрями дослідження гендерних аспектів лідерства; психологію гендерного насильства, гендерні особливості спілкування.

уміння/навички: застосовувати знання, отримані після вивчення курсу у своїй щоденній роботі; аналізувати ситуацію з утвердження гендерної рівності у своїй сфері діяльності; інтегрувати ідеї гендерної рівності в усі напрями та види своєї професійної діяльності; визначати види гендерно зумовленого насильства та адекватно реагувати на такі випадки; надати допомогу особам, постраждалим від гендерно зумовленого насильства та дискримінації, відповідно до своїх функціональних обов'язків; бути гендерно чуйним/чуйною у ході виконання своєї професійної діяльності.

комунікацію: донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності, здатність ефективно формувати комунікативну стратегію.

відповідальність та автономію: відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах, відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та\ або групи осіб, а також здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	Заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	професійна вибіркова	професійна вибіркова
Рік підготовки	3-й	3-й
Семестр	6-й	6-й
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	3
кількість модулів	1	1
загальна кількість годин	90	90
Розподіл часу за навчальним планом		
лекції	20 год.	4 год.

семінарські заняття	22 год.	2 год.
самостійна робота	48 год.	84 год.
підсумковий контроль	Диференційований залік	Диференційований залік

3. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, психофізіологія, вікова психологія, психологія здоров'я та психосоматика.

Постреквізити: психологія сексуальності, основи психологічної практики, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

4. Теми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Поняття, теоретичні основи та методологія гендерної психології

Тема 1.1. Гендерна психологія: предмет, завдання, становлення

Предмет, завдання, структура гендерної психології. Гендерна психологія в системі міждисциплінарного знання про гендер. Розвиток гендерної психології. Завдання гендерної психології на сучасному етапі.

Література: [Баз.:1-4, 7-10. Дод.: 5]

Тема 1. 2. Теоретичні основи гендерної психології

Система категорій гендерної психології. Психологічні концепції та теорії гендеру. Гендер у соціокультурному вимірі.

Література: [Баз.: 7-9,11. Дод.: 2, 5, 6]

Тема 1.3. Методологія та методи психологічного дослідження гендеру

Методологія дослідження гендеру у психології. Кількісні, якісні та крос-культурні дослідження гендеру. Основні емпіричні методи гендерної психології.

Література: [Баз.:1-4, 9. Дод.: 5]

Змістовий модуль 2 Основи психології гендеру

Тема 2.1. Психологія гендерної соціалізації

Психологічна сутність гендерної соціалізації. Теорії та механізми гендерної соціалізації. Основні інститути та агенти гендерної соціалізації.

Література: [Баз.:1, 2, 6, 9. Дод.: 4, 5]

Тема 2.2. Гендерна роль: соціально-психологічний аспект

Гендерні стереотипи як шаблон гендерної ролі. Гендерна роль: поняття, зміст, рівні аналізу. Гендерно-рольовий конфлікт. Сексизм та гендерна дискримінація

Література: [Баз.:1-4, 9-10. Дод.: 2, 4, 4]

Тема 2.3. Гендерна ідентичність особистості

Поняття гендерної ідентичності. Структура, види та розвиток гендерної ідентичності. Гендер та сексуальність. Феномен «queer-ідентичність».

Література: [Баз.:1, 2, 3, 4, 9. Доп.: 3, 4]

Змістовий модуль 3. Прикладні аспекти гендерної психології

Тема 3.1. Гендерна психологія лідерства

Гендер і досягнення. Сучасні напрями дослідження гендерних аспектів лідерства. Гендерні теорії лідерства. Лідерський потенціал у жінок та його розвиток.

Література: [Баз.: 1,2, 9. Дод.: 3]

Тема 3.2. Гендерна психологія спілкування

Гендер у мовному вимірі. Гендерні особливості спілкування. Створення гендеру у спілкуванні.

Література: [Баз.:9-10. Дод.: 1,2,5]

Тема 3.3. Психологія гендерного насильства

Поняття гендерного насильства. Різновиди гендерного насильства. Чинники насильства щодо жінок. Наслідки насильства щодо жінок та їх психологічна корекція

Література: [Баз.:1-5,10-11. Дод.: 1, 5]

Тема 3.4. Гендерне насильство в умовах воєнного стану. Психологічна допомога постраждалим від гендерно зумовленого насильства.

Гендерне насильство в умовах воєнного стану Ідентифікація випадків гендерно зумовленого насильства. Особливості надання допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства. Перша психологічна допомога.

Література: [Баз.:1, 10-11. Дод.: 1. Інф.: 4.]

Контрольна робота за модулем 1

Диференційований залік

5. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційований залік, стандартизовані тести, командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень, участь у конференціях з репрезентацією власного наукового дослідження у формі тез-доповідей.

6. Критерії оцінювання: форми поточного та підсумкового контролю

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

7 Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, захисту рефератів, демонстрації індивідуально підготовлених презентацій, написання тез-доповідей для участі у конференціях.

Підсумковий контроль проводиться у формі написання модульних контрольних робіт, складання диференційного заліку та екзамену (проводяться під час заліково-екзаменаційної сесії. Білети складаються з 3 теоретичних питань, складених за темами курсу. Перше питання має максимальний бал 10, а друге та третє – 5. Разом 20).

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни, підсумковою формою якого є диференційований залік.

Поточне тестування та самостійна робота										МКР	Залік	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T.7	T8	T9	T10			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30	20	100

Поточний контроль.

Поводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно

опрацьованого матеріалу та індивідуальних завдань) під час роботи на заняттях. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі, та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

5-3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі, висловлює свої думки, приклади не наводить;

2 бали – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

1 бал – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки;

0 балів – здобувач не намагається знайти відповіді на питання.

Індивідуальні завдання.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється на семінарських заняттях за шкалою від 0 до 5 балів. Оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність відповіді, самостійність мислення, впевненість в вірності своїх суджень, вміння відстоювати власну позицію, аргументувати, виділяти головне, вміння робити висновки, розкривати перспективу розвитку ідеї або проблеми, креативність мислення; допустимий відсоток запозичень, уміння публічно чи письмово представити досліджуваний матеріал.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двох теоретичних запитань та тестового завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом навчального матеріалу, передбаченого програмою. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

30 балів – вірно дана відповідь на всі запитання, зроблено відповідні висновки, без помилок виконано тестові завдання;

20-29 балів – дана вірна відповідь на 2 запитання, але недостатньо обґрунтовано, допущено декілька помилок у тестових завданнях;

10-19 балів – дана вірна відповідь на одне запитання, зроблено помилки (2-3) у тестових;

1-9 бали стисла відповідь дана на одне запитання, у тестових допущено 4-5 помилок;

0 балів – відповідь відсутня.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться в усній формі диференційованого заліку.

Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційованому заліку та екзамені (оцінюється від 0 до 20 балів):

15-20 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичних питань;

10-14 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичних питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

7-9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

4-6 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст теоретичного питання.

1-3 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання.

РОЗДІЛ 4

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, підготовка презентацій, аналітичний огляд, аналіз практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень для підготовки тез-доповідей для участі у конференціях

1. Гендерні дослідження і психологія.
2. Ставлення до жінки в різні історичні періоди.
3. Подвійні стандарти в оцінці сексуальності чоловіків та жінок.
4. Міждисциплінарні дослідження гендеру.
5. Гендерологія та феміністика.
6. Гендерна психологія як галузь соціальної психології.
7. Гендерна психологія як складова міждисциплінарного вивчення гендеру.
8. Роль фемінізму в розвитку гендерних досліджень у психології.
9. Основні хвилі та напрями розвитку сучасного фемінізму.
10. Загальна характеристика етапів розвитку гендерної психології у ХХ ст.
11. Особливості вітчизняних досліджень гендеру.
12. Категорії гендерної психології.
13. Співвіднесення понять «гендер» та «стать» у психології.
14. Гендер як пов'язана система уявлень – «культурна схема», яка типізує індивідуальний досвід та поведінку (С.Бем).
15. Гендер як особливий порядок міжособистісної взаємодії та самопрезентації особистості (Г.Гарфінкель).
16. Маскулінність та фемінність як головні категорії гендерної психології
17. Поняття андрогінної особистості.
18. Теорії гендерних відмінностей.
19. Теорії психології жінки.
23. Теорії психології чоловіка.
24. Соціально-психологічний аналіз гендерних стереотипів, гендерних ролей та гендерних атиюдів.
25. Етапи розвитку гендерної ідентичності.
26. Види гендерної ідентичності.
27. Механізми гендерної соціалізації особистості.
28. Інститути та агенти гендерної соціалізації особистості: сімейні та позасімейні джерела інформації.
29. Основні підходи до психологічного супроводу школярів у процесі їх гендерної соціалізації.
30. Взаємозалежність гендера та комунікації.

Перелік теоретичних питань для підготовки до заліку

1. Визначте предмет та охарактеризуйте завдання гендерної психології.
2. Визначте місце гендерної психології в системі міждисциплінарного знання про гендер.
3. Охарактеризуйте розвиток гендерної психології.
4. Визначте основні завдання, які ставить гендерна психологія на сучасному етапі.
5. Проаналізуйте систему категорій гендерної психології.
6. Розкрийте психологічні концепції та теорії гендеру.
7. Розкрийте поняття гендер у соціокультурному вимірі.
8. Визначте методологію дослідження гендеру у психології.
9. Проаналізуйте кількісні, якісні та крос-культурні дослідження гендеру.
10. Дайте розгорнуту характеристику основним емпіричним методам гендерної психології.
11. З'ясуйте психологічну сутність гендерної соціалізації.
12. Охарактеризуйте теорії та механізми гендерної соціалізації.
13. Охарактеризуйте основні інститути та агенти гендерної соціалізації.
14. Дайте психологічну характеристику гендерним стереотипам як шаблонам гендерної ролі.
15. Визначте поняття гендерної ролі.
16. Проаналізуйте явище гендерно-рольового конфлікту.
17. Розкрийте поняття сексизму та гендерної дискримінації.
18. Розкрийте поняття гендерної ідентичності.
19. З'ясуйте структуру, охарактеризуйте види та простежте розвиток гендерної ідентичності.
20. Зробіть аналіз понять гендер та сексуальність.
21. Розкрийте феномен «queer-ідентичності».
22. З'ясуйте співвідношення категорій «гендер» і «досягнення».
23. Охарактеризуйте сучасні напрями дослідження гендерних аспектів лідерства.
24. Проаналізуйте гендерні теорії лідерства.
25. Охарактеризуйте поняття лідерського потенціалу у жінок.
26. Визначте поняття гендерного насильства.
27. Дайте розгорнуту характеристику різновидам гендерного насильства.
28. Визначте чинники насильства щодо жінок.
29. Охарактеризуйте наслідки насильства щодо жінок та їх психологічна корекція.
30. Охарактеризуйте поняття гендеру в мовному вимірі.
31. З'ясуйте гендерні особливості спілкування.
32. Визначте алгоритм створення гендеру у спілкуванні.
33. Визначте алгоритм надання психологічної допомоги жертвам гендерного насильства в умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 5

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Базова:

1. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. – Черкаси, 2021. – 54с.
2. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 308с.
3. Кімелл М. Гендероване суспільство. Київ: Сфера, 2003. – 494с.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія. Київ: Академвидав, 2016. – 429 с.

5. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія. Львів: Новий Світ. 2018. – 235 с.
6. Ткалич М. Гендерна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2016. – 256 с.
7. Цокур О.С. Основи гендерного виховання / О.С. Цокур, І.В. Іванова // Гендерний розвиток у суспільстві: конспекти лекцій. – К., 2009. – С.183-222.
8. Щотка О.П. Гендерна психологія: навч. Посібник. Ніжин, 2019. – 359с.
9. Чумало М., Адільханян І., Агабекян Т. та інші Запобігання та реагування на гендернозумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. – Відень: Wave., 2022.– 54с.
10. Helgeson, Vicki S. The psychology of gender (4th ed.). Boston: Pearson, 2012. – Pp. 1– 28; 48 – 66

Допоміжна:

1. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Київ: Дуліби, 2015. – 228 с.
2. Зозуля О.В. Причини виникнення гендерно зумовленого насильства серед населення України в умовах збройного конфлікту. Актуальні проблеми психології. 2018. Том І. Вип. 50. С. 57–64.
3. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. К., 2014. – 65 с.
4. Романова В.Г. Статеворольові стереотипи в процесі соціалізації підлітків. Практична психологія та соціальна робота. 2017. № 8. С. 39 – 43.
5. Федоренко Я.А. Основи гендерної безпеки і трудової діяльності: курс лекцій. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 112с.
6. Федоренко Я.А. Участь жінок в українській політиці: сучасний стан та майбутні перспективи // Економіко-правова політика в умовах світової кризи: проблеми і шляхи подолання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси: Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, 2021. – С. 68-71
7. Федоренко Я.А., Крічкер О. Ю. Особливості процесу гендерної соціалізації дітей та підлітків // Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці. Випуск 21. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. – 268 с. – С. 108-113

Інформаційні ресурси

1. Копець Л. Класичні експерименти в психології [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Л. Копець. – К.: «КМА», 2010. – 283 с. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com.ua/15840720/psihologiya/klasichni-eksperimenti-v-sihologiyi-kopets>
2. Уварова О. Права жінок і гендерна рівність в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>.
3. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року / Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 229-р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80>
4. Політова А. С.Форми гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) // Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». – 2023. №2. – С. 307 – 311.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53>